

Skupinové kojení selat v ekologickém chovu prasat

Cena 49 Kč / 2 €

Skupinové kojení selat je třeba správně plánovat a odborně organizovat. Podaří-li se to, pak se jedná o takový postup v rámci přirozeného chovu, který dokáže vzájemně sladit pohodu zvířat, užitek a ekonomiku chovu. Tato příručka přináší shrnutí závěrů vědeckých výzkumů i zkušeností poradců a vědců. Vysvětluje, jaká opatření v organizaci, ustájení, krmení a péči o zdraví zvířat jsou nutná k tomu, aby byl skupinový chov kojících prasnic úspěšný.

Přirozený systém chovu

Kombinovaný individuální a skupinový chov kojících prasnic, zkráceně nazývaný skupinovým kojením, se vyznačuje individuálním ustájením prasnic při porodu a následným spojením několika kojících prasnic do skupin v definovaném čase po porodu.

Přirozená forma chovu

Skupinové kojení je považováno za zvláště přirozené a odpovídající potřebám zvířat, neboť je vytvořeno na základě přirozeného chování prasnice a selat. Tato metoda má navíc zjevné přednosti ze stavebního a pracovního ekonomického hlediska.

V přírodě se bachyně několik dní po porodu v ústraní vrací se selátky do tlupy a v následujících týdnech žije ve společnosti ostatních bachyní vodících selata

Díky svým stavebně-technickým a etologickým přednostem je skupinové kojení oblíbené právě u zemědělců a poradců v ekologickém zemědělství

Důsledky pro investiční náklady

Jednotlivé faktory, jako jsou: snížení počtu porodních kotců až o 2/3 (při 14denním individuálním ustájení), dobré začlenění kotce pro skupinové kojení do stávajících budov, které je možné díky jeho čtvercovému tvaru, možnost studené stáje a nižší investice do stájového zařízení a dělicí mříže ve výběhu snižují při uplatnění skupinového kojení ekonomickou i stavební náročnost.

Stavba nového stájového místa v systému skupinového kojení stojí zhruba 5600 eur, což je asi o 10–15 % méně než náklady na stájové místo při individuálním kojení (asi 6300 eur). Tato nákladová výhodnost je ovšem vyrovnána nutností rezervních individuálních kojících míst.

Pozn.: Ceny v eurech nemusí odpovídat cenám v České republice, ale lze vycházet z poměru cen v porovnání skupinového a individuálního způsobu kojení.

Jestliže se staví nové ustájení k odchovu selat, je zařízení pro skupinové kojení dražší, což je dáno nutností vytvořit vyšší počet rezervních boxů. Nákladové výhody a nevýhody však nelze stanovit paušálně, na to jsou zvláštnosti jednotlivých podniků až příliš velké.

Efektivnější každodenní péče

Z porovnání ekonomiky práce vychází skupinové kojení lépe než ustájení v individuálních porodních boxech, a to díky časově úspornému krmení na menším počtu míst a jednoduššímu odklizení hnoje. Současné ošetřování a kontrola funkčních oblastí několika prasnic, stejně jako úklid hnoje a čištění boxů a výběhu znamenají úsporu času. Možné je i strojové odklizení hnoje.

Tyto výhody jsou však vyvažovány dodatečným čištěním a přesunem zvířat. Systém skupinového kojení proto z celkového pohledu vyžaduje více pracovní síly.

Nižší riziko stresu při odstavení selat

Výhoda systému skupinového kojení pro selata spočívá v menším stresu při odstavování. Selata chovaná ve stáji pro skupinové kojení nejsou při odstavení od matky vystavena stresu z přechodu do chovné skupiny, protože již ostatní zvířata znají.

Možné jsou i nevýhody

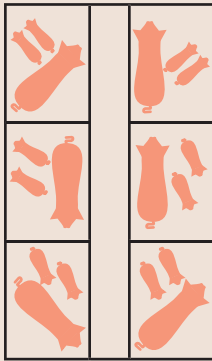
V rámci skupinového ustájení se však diskutuje také o možných negativních dopadech. Patří k nim větší neklid, možné agonistické chování prasnic, zvýšené narůstání hmotnostních rozdílů mezi selaty z jednoho vrhu a v případě nemoci skupinovým chovem podmíněný vyšší počet nakažených jedinců. Výrazně prodloužená doba kojení v ekologickém chovu prasat může problémy skupinového kojení ještě zvýraznit. Informace z literatury, hovořící o zvýšených ztrátách zvířat, nižší užitkovosti a vzniku větších hmotnostních rozdílů mezi selaty ve vrhu, se však při důsledném dodržování pravidel skupinového kojení nepotvrdily.

Formy chovu prasnic se selaty – srovnání

Prasnice se selaty jsou až do odstavu chovány jednotlivě nebo ve skupinách. Při skupinovém chovu se rozlišuje mezi chovem s přemísťováním nebo bez něj.

V následujícím textu budou jednotlivé způsoby popsány a zhodnoceny jejich výhody a nevýhody.

Individuální chov

Prasnice rodí v porodním kotci, kde zůstávají se selaty až do jejich odstavu.

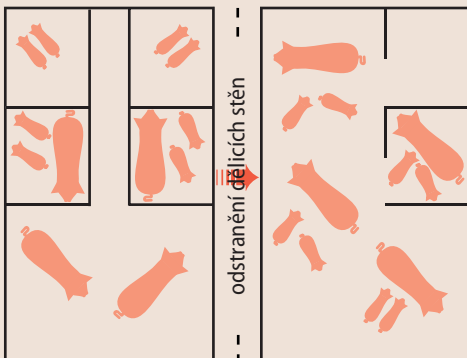
Výhody:

- › dlouhodobě ověřený standardní postup
- › není nutné přemísťování zvířat
- › dobrý přehled a kontrola
- › výhodný způsob z hlediska ekonomiky práce
- › ze všech postupů nejmenší nároky na organizaci

Nevýhody:

- › selata z různých vrhů spolu obvykle nemají žádný kontakt
- › na jedno zvíře připadá velmi malá plocha určená k pohybu
- › často se dá jen velmi obtížně začlenit do stávajících stájí (výběhy)
- › prasnice jsou delší dobu oddělené od skupiny

Plně skupinový chov bez přemísťování (skupinový porod)

Selatům se zpočátku zabráňuje v opuštění kotce. Asi po dvou týdnech se odstraní dělicí stěny porodních kotců a prasnice i se selaty pak žijí ve skupině.

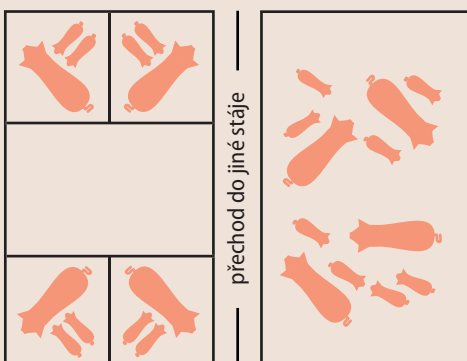
Výhody:

- › odpovídá to potřebám zvířat
- › prasnice nejsou vystaveny stresu při novém začleňování do skupiny
- › není nutné přemísťování zvířat
- › dobré začlenění do stávající stáje

Nevýhody:

- › klade to velmi vysoké nároky na organizaci
- › funkční jen při vysoké synchronizaci porodů
- › dohled při porodech a organizace práce v prvních dnech života selat jsou náročné
- › vyžaduje to velmi dobrý zdravotní stav stáda

Kombinovaný individuální a skupinový chov s přemístěním zvířat (= skupinové kojení)

Prasnice rodí v individuálních porodních kotcích a po 2–3 týdnech jsou přemístěny do oddělení pro skupinové kojení.

Výhody:

- › odpovídá to zvláště dobře potřebám zvířat
- › úspory nákladů při stavbě stáje
- › dobré začlenění do stávající stáje
- › úspora práce za provozu

Nevýhody:

- › neklid
- › agonistické chování prasnic
- › při výskytu nemoci skupinovým chovem podmíněný vyšší počet nakažených zvířat
- › práce navíc v důsledku přemístění do jiné stáje a s tím spojeného čištění boxů

Jasné členění a mnoho prostoru pro pohyb

Kotec pro skupinové kojení je koncipován jako dvou-prostorový a sestává z části určené pro selata a z části ke krmení a ležení s výběhem. Krmiště a doupe jsou umístěny souběžně s obslužnou chodbou. Kotce jsou opatřeny poutacími krmnými místy.

Kotec pro selata

Selata mají k dispozici doupe s odklopným stropem. Kotec je oddělen pomocí výkyvného hradla, umístěného ve výšce asi 0,3 m, a prasnice do něj nemají přístup. Krmení selat se odehrává v bezprostřední blízkosti krmení prasnic, což má selata podnítit k časnějšímu přijímání krmiva. V prostoru určeném ke krmení selat je nainstalován automat na suché jadrné krmivo a jesle na objemné krmivo. Na krmení jadrným krmivem se počítá s poměrem zvíře/krmné místo maximálně 4:1 při mini-

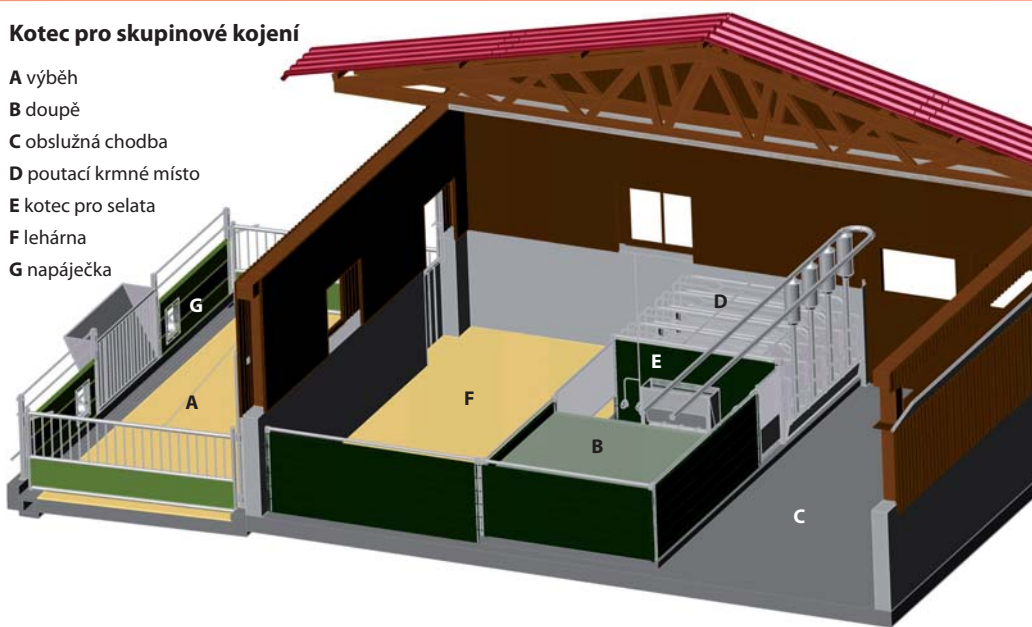
mální šířce krmného prostoru 18 cm. Krmný prostor prasnic a selat má být mírně zvýšený (asi o 10 cm). Přes krmný prostor jsou selata přiváděna do kotce a z kotce odváděna.

Doupe selat sestává z víka zhotoveného z vypěnovaných plastových panelů, na něž se připevňují závěsy z pruhů sahajících do výšky 10 cm nad zemí. Doupe je vyhříváno podlahovým nebo stropním vytápěním. Za účelem kontroly lze víko doupete zvednout ručním vrátkem.

Kotce pro skupinové kojení lze díky téměř čtvercovému tvaru – na rozdíl od protáhlého obdélníkového porodního kotce – většinou dobře začlenit do stávající budovy stáje

Kotec pro skupinové kojení

- A výběh
- B doupe
- C obslužná chodba
- D poutací krmné místo
- E kotec pro selata
- F lehárna
- G napáječka

Kotec pro skupinové kojení ve staré stáji s lehárnou, krmnými místy a kotcem pro selata (vpředu vpravo)

Doupe vybavené možností vytápění by mělo poskytovat dostatek místa všem selatům

Lehárna a výběh

Nastýlaná lehárna a výběh jsou přístupné všem zvířatům. Lehárna není v kotci pro skupinové kojení vybavena žádnými strukturními prvky, aby se prasnicím umožnilo nerušené a současné kojení.

Kotec má nepatrný spád směrem k výběhu, aby voda při čištění a moč mohly odtékat. Nastýlaný výběh leží maximálně o 10 cm níže než prostor stáje, hnůj je z něj odklizen strojově. Rozdíl výšek má zabránit vnikání hnoje a tekutiny z výběhu dovnitř stáje. Sokl zde slouží jako zarážka pro lopatu na odklizení hnoje a zamezuje poškození bran při odklizení hnoje. Močůvkový žlábek odvádí povrchovou vodu, močůvku a hnojůvku.

Brány jsou instalovány tak, aby byly výškově nastavitelné, a v dolní části jsou uzavřené. To má zabránit přecházení selat ze skupiny do skupiny, a tím i případnému sání u cizí prasnice a neklidu v sousední skupině. Díky asymetrické montáži kotvicího lana lze brány nad hnojem bez obtíží vyklápat. Napáječky pro prasnice jsou umístěné ve výběhu.

Je-li výběh koncipovaný správně, lze odklizení hnoje provést rychle a výběh poskytuje zvířatům jak prostor k ležení, tak i k aktivitě

Parametry kotce pro skupinové kojení		
	Požadavky	Poznámky
Plocha k ležení v kotci pro skupinové kojení	› min. 3,5 m ² na prasnici	Umožňuje nerušené ležení prasnic a synchronní kojení na ležací ploše a snižuje nebezpečí zalehnutí selat.
Plocha doupěte pro selata	› min. 0,1 m ² na sele	
Podestýlka	› neřezaná sláma ve vrstvě 5–10 cm	Kvůli komfortu zvířat a jako materiál k rytí a zásobník tepla.
Klima v doupěti	› teplota zpočátku asi 30 °C, později min. 25 °C › bez průvanu	› Je nutné postarat se o dostatečné teplo. Podlahové nebo stropní vytápění zajišťuje rovnoměrné rozdělení tepla v doupěti. › Ve věku nesmí být otvory (škvíry kvůli tepelným lampám), kterými by mohlo táhnout.
Plocha výběhu	› min. 3 m ² na prasnici	Výběh slouží také jako lehárna.
Otevření výběhu	› vrátka otevíraná rypákem nebo pruhový závěs a zádveří › bez schodků	Selata musí mít možnost kdykoli se bez omezení vrátit do stáje.
Odvodnění výběhu	› odtok močůvky, hnojůvky a dešťové vody	› Suché a čisté výběhy. › Minimalizovat nebezpečí infekce.
Zastřešení výběhu		Možnost ochrany před sluncem při jižní expozici.
Krmné místo pro prasnici	› uzavíratelné samozachytávací místo	Musí zde být možnost individuálního krmení a nerušeného žraní.
Krmné místo pro selata	› oddělené krmné místo pro selata vedle krmného místa pro prasnice	Selata musí být (prasnicemi) podněcována ke žraní.
Druh napáječky	› misková napáječka	Prasata pijí z volné vodní plochy.
Průtok napáječek	› prasnice: 2–3 l/min › selata: 0,5–1 l/min	Dostatečné zásobení vodou má příznivý vliv na zdravotní stav prasat a tvorbu mléka u prasnic.
Počet napáječek	› min. 2 napáječky pro prasnice a 1 napáječka pro selata na 10 selat	Zabezpečí zásobení vodou pro všechna prasata ve stáji.
Výška oddělení kotců	› min. 1,1 m	Dělicí stěny mezi kotci mohou být zhotoveny z tvrdého dřeva nebo plastu.
Výška doupěte	› min. 0,75 m	

Zásady úspěšného skupinového kojení

Metoda skupinového kojení klade vyšší nároky na organizaci než individuální chov. Tento postup vyžaduje přesný plán přemísťování prasat, aby bylo možné sestavit skupiny z prasnic rodících současně. To lze v malých stádech provést jen obtížně.

Úspěšné skupinové kojení vyžaduje zejména dodržování následujících zásad organizace práce:

1. Pevný rytmus odstavu

Třítýdenní rytmus usnadňuje dodržování následujících základních pravidel skupinového kojení.

2. Maximální věkový rozdíl selat šest dnů

Jestliže je věkový rozdíl mezi selaty větší než šest dnů, je velikost selat natolik rozdílná, že může dojít k narušení pořádku při kojení, nejsilnější selata si pak vybírají nejlepší matku.

3. Vytvářet skupiny teprve tehdy, až nejmladší selata dosáhnou věku alespoň deseti dnů

Pro skupinové kojení je předpokladem vytvoření stabilního pořadí selat u struků matky. To může trvat až deset dnů. Mladší selata bývají navíc dosud příliš malá a nepohyblivá na to, aby se při skupinovém kojení zorientovala vzhledem k hluboké podestýlce a na sebe navzájem reagujícím matkám.

4. Do skupiny nikdy nepřivádět nemocnou prasnici, resp. ji ve skupině neponechávat

Skupinové kojení funguje jenom tehdy, jsou-li všechna zvířata zdravá a v kondici. Nemocné nebo oslabené prasnice představují riziko pro celou skupinu. Pro optimální kontrolu zdravotního stavu zvířat je v systému skupinového kojení nezbytné zacho-

vat poměr mezi počtem prasnic a krmných míst 1:1. Mnoho zdravotních problémů u prasnic začíná nechutenstvím.

5. Do skupiny nikdy nepřidávat další prasnici

Prasnice přivedená dodatečně do skupiny vyvolává extrémní neklid s negativními důsledky pro všechna selata.

6. Mladé prasnice dávat do skupin jen společně

Jednotlivá prasnička může ve skupině starších prasnic velmi strádat. Ostatní jí mohou bránit v přístupu k životně nezbytné vodě a krmivu. Dopady se však neomezují jen na prasničku samotnou, ale postihují celou skupinu. V krajním případě se selata prasničky pokoušejí při nedostatku mléka sát u jiných matek a nedostatkem mléka pak trpí všechna selata.

Při začleňování odstavených prasnic do skupiny březích prasnic před porodem dochází k bojům o umístění v hierarchii skupiny. Aby prasnice mohly ustupovat a při bojích se neporanily, musí mít k dispozici dostatek místa

Prasnice musí mít k dispozici dostatek ležací plochy k současnému kojení.

Pozor při začleňování mladých prasnic

Z hygienického hlediska je každý nákup zvířat rizikový. Dokoupená zvířata by měla být na šest týdnů umístěna v karanténě. Při chovu stabilních malých skupin by mladé prasnice měly tvořit novou skupinu pro skupinové kojení. Mladé prasnice se ze skupiny pro skupinové kojení začleňují do skupiny prasnic čekajících na porod. Začleňování do skupiny během březosti se nedoporučuje.

7. Všechny prasnice jedné skupiny by se měly znát

Jestliže se prasnice navzájem znají, vytvoří se rychleji pevná hierarchie a doba prudkých konfliktů se zkrátí. Mladé prasnice by proto měly být chovány ve skupině již před prvním porodem. Začlenění do skupiny se provádí před připuštěním.

8. Nesnášenlivé prasnice nedávat do společné skupiny

Vzácně se vyskytují prasnice, které jsou navzájem naprosto nesnášenlivé. Až do odstavení zde boje bývají spíše pravidlem než výjimkou. Takovéto prasnice by neměly být chovány ve stejné skupině.

9. Velké skupiny březích prasnic usnadňují skupinové kojení

Pevné, malé skupiny březích prasnic mají výhodu v tom, že je lze snadněji krmit podle potřeby a že v nich téměř nedochází k bojům o pozici v hierarchii; management velkých skupin je však z dlouhodobého hlediska jednodušší.

10. Maximálně osm prasnic v kojící skupině

V literatuře se často uvádí, že čím větší je kojící skupina, tím větší jsou problémy. V jednom výzkumu prováděném v Trenthorstu však nebyly zjištěny žádné rozdíly mezi skupinami o třech a o šesti prasnicích. Konkrétní výzkumy sledující velikost skupiny sice v literatuře nalézt nelze, zprávy z praxe však naznačují, že skupiny větší než osm prasnic není možné doporučit, neboť pak mnohem častěji dochází k sání selat u cizích matek, patrně kvůli většímu neklidu ve skupině. Při velikosti skupiny šest a více prasnic je velmi žádoucí zřídit dva výběhové otvory.

11. Mít v rezervě dostatek individuálních kojících míst

Dodržování pravidel vede automaticky k tomu, že se vždycky vyskytnou prasnice, které nelze přemístit do kojících skupin. Pro tato zvířata musí být zřízena adekvátní individuální kojící místa. Počítáme-li s 10 až 15 % nezabřezlých prasnic, musíme k nim připočítat ještě 15% rezervu na prasnice, které z uvedených důvodů nemohou být zařazeny do skupinového kojení.

Dynamické skupiny březích prasnic umožňují lepší využití místa

Jsou všechny prasnice vhodné ke skupinovému kojení?

Obecně jsou ke skupinovému kojení vhodné všechny prasnice a plemena. Měly by však být snášenlivé a klidné a musí mít dobrou produkci mléka. Bázlivé prasnice příliš vhodné nejsou, protože častěji přerušují kojení. Tyto prasnice mohou být chovány v rezervních kotcích.

Jasná struktura, a přesto dostatek místa

Jak dosáhnout přirozené synchronizace říje?

Úspěšné skupinové kojení vyžaduje, aby prasnice jedné skupiny rodily zhruba ve stejnou dobu. Přirozené synchronizaci říje lze napomoci následujícími organizačními opatřeními:

- Prasničky se většinou za 4–5 dní po příchodu do nového podniku dostanou do takzvané transportní říje. Termín dodávky prasniček lze tedy přizpůsobit termínu odstavu skupiny starých prasnic.

- Výměna kotců.
- Krátkodobé vpuštění kance na dobu 1–2 hodin.
- Krmení energeticky bohatým krmivem.
- Produkční rytmus umožňuje udržovat do značné míry stálou velikost skupin.
- Jelikož je laktační říje ojedinělá, nepravidelná a nepředvídatelná, nelze s ní v rytmické produkci pracovat.
- Hormonální synchronizace není v ekologickém chovu prasat povolena.

Dobrý vztah člověka a zvířete

Každodenní zacházení se zvířaty má podstatný vliv na zdraví a užitkovost (na schopnost realizovat potenciální užitkovost) prasat. Znalost přirozeného chování prasat je důležitá k tomu, aby zacházení s nimi nebylo ani pro člověka, ani pro zvířata spojeno se stresem či napětím.

Zvířata, s nimiž se zachází přátelsky,

- › mají vyšší počet selat ve vrhu,
- › jsou klidnější a tišší,
- › jsou přátelštější,
- › selata mají větší přírůstky.

Zvířata, s nimiž se nezachází přátelsky,

- › jsou neklidnější,
- › jsou méně přátelská,
- › dosahují později pohlavní zralosti,
- › jsou vystresovaná, a mají tak vyšší obsah kortikosteroidů (stresových hormonů) v krvi,
- › prasnice vykazují horší mateřské vlastnosti. Bývají častěji podrážděné vůči selatům a méně ochotné kojit je.

Na co dbát při kontaktu se zvířaty?

- › Před vstupem nebo při vstupu do stáje nebo kotce se ohlásit zaklepáním, důvěrnou promluvou, zapískáním apod.
- › Navázat se zvířaty přátelský, neměnicí se kontakt, a to jak hlasem, přímým oslovováním prasat, tak rukou, pohlazením, poplácáním, poškrábáním.
- › Vyhýbat se dotykům uší a šije; tyto oblasti bývají napadány v boji a prasata na ně mohou reagovat leknutím nebo útokem.

Nahánění prasnic funguje nejlépe ve dvou, například když jedna osoba prasata vpředu láká kbelíkem s krmivem a druhá osoba je zezadu nahánějí deskou

Díky své zvědavé povaze prasata při dobrém zacházení ráda vyhledávají kontakt s člověkem

Vyvarovat se stresu při vytváření skupin

Spojování do skupin je pro selata velmi stresující. Opouštějí důvěrně známý kotec a dostávají se do nového prostředí s cizími prasnicemi a spoustou neznámých selat. Proto by se selata měla seznámit se zařízeními, která jsou pro ně nejdůležitější. Začlenění do skupiny usnadní dostatečně velké doupě s vytápěním, atraktivní krmivo a snadno dostupná napáječka. Na první 1–2 hodiny lze selata kromě toho zavřít v doupěti.

Jak postupovat při přemísťování prasat?

- › Před přeháněním odklidit z cesty překážky.
- › Prasata přehánět pokud možno ve skupinách. Přitom nejprve vytvořit skupiny z prasnic, aby se zabránilo ohrožení selat vzájemnými souboji matek. Hierarchie je většinou vytvořena během několika minut a boje pak už probíhají s podstatně menší intenzitou.
- › Prasata pohánět nejlépe na volno. Pohánění však funguje jenom tehdy, jestliže prasnice samy chtějí. Proto je důležité dát jim dostatek času, aby se mohly seznámit s okolím. Vyhnete se veškerému chvatu. Jestliže se prasnice ulekne něčeho neznámého, musíme jí dopřát čas a hlasem ji uklidnit.
- › Jestliže porodna a stáj pro skupinové kojení nejsou hned vedle sebe, je nejlépe selata na rozdíl od prasnic převézt na voze.
- › K pohánění používáme naháněcí prkno nebo pádlo, nikdy však špičaté předměty jako vidle apod.
- › Selata by měla rychle následovat za prasnicemi, protože jejich nepřítomnost ještě zvyšuje nervozitu prasnic.

Opatření pro dobrý zdravotní stav zvířat

Pro podniky se skupinovým kojením selat platí v zásadě stejné požadavky a doporučení týkající se zdraví zvířat jako pro jiné systémy chovu. Skupinové kojení však klade vyšší nároky na kontrolu zvířat. Vyžaduje pečlivé pozorování a dobré oko pro zvířata, aby se včas rozpoznaly problémy. Zvláštní pozornost je třeba věnovat následujícím bodům:

Zabránit poranění zvířat při přemísťování z individuálního kotce do skupinového.

- Do systému skupinového kojení by měla být zařazena jen zdravá a neporaněná selata. Slabá, podměrečná nebo nemocná zvířata více trpí stresující situací při vytváření skupin. Podměrečná a neprosívající selata musí být veterinárně léčena a měla by být odchována ručně nebo by měla být přidělena náhradní matce. V opačném případě je nutné tato trpící zvířata omámit a usmrtit, a to buď podříznutím a vykrvením, nebo odborným zákrokem veterináře.
- Nemocná nebo strádající selata ve stáji pro skupinové kojení by měla být ošetřena a ihned nebo nejpozději při odstavení umístěna do odděleného kotce. Navrácení selat do následných skupin znamená zavlečení nemocí a další stres pro nemocná zvířata.
- Boje o nejlepší místa u struků v kombinaci se slabou produkcí mléka nebo neklidem prasnice ústí v poranění hlavy selat, která mohou být sekundárně infikována původci nemocí (především streptokoky). Takové infekce mohou zůstat lokálně ohraničené, ale mohou být také zavlečeny do jiných částí těla (např. záněty kloubů, záněty mozgových blan). Ani krácení zubů selat, které je v ekologickém zemědělství zakázané, nemůže těmto poraněním zabránit.
- Vyšší počet zvířat a velikost kotce pro skupinové kojení ztěžují pozorování zvířat. Proto je vhodné vytvořit si strategii, jak zdravotní stav skupiny denně kontrolovat, např. večer při krmení, když jsou prasnice zavěšeny v poutacích krmných konstrukcích. Potom je vhodné zvolna si projít kotec i výběh. Zjistíme-li, že některé ze zvířat je nemocné, musí

Pořadí selat u struků se určuje v prvních dnech života a je trvalé

Umytá prasnice, a tím i čisté struky jsou důležitou prevencí onemocnění

okamžitě dojit k jeho náležité a účinné individuální léčbě.

- Odstavení představuje v produkci selat nejcitlivější fázi. Odstavový stres vyvolaný ztrátou mateřského mléka a mléčné bílkoviny spadá do fáze vyšší náchylnosti k nemocem. V kombinaci se silným tlakem choroboplodných zárodků a chybami v organizaci práce to může způsobit onemocnění zvířat. Cílem skupinového kojení musí být to, aby selata z jedné skupiny mohla být dál spolu v odchovné skupině, a tím aby se zmírnil stres při odstavení. Při stavbě stáje by měly být naplánovány náležitě velké odchovny. Větší počet malých kotců je naopak vhodný k tomu, aby selata z jedné skupiny mohla být rozdělena podle velikosti.

Jak zabránit průjmům selat?

- Vysokou úroveň hygieny a optimálními podmínkami chovu podporovat dobrý zdravotní stav zvířat.
- Umožnit dlouhou dobu kojení, delší než šest týdnů.
- Podporovat vysoký příjem krmiva selaty již během kojení.
- Dbát na to, aby selata měla neustále k dispozici čerstvé, chutné, dobře stravitelné a hygienicky nezávadné krmivo, a to předkládáním 2–3 menších dávek krmiva denně.
- Vyhnout se přechodu na jiný druh krmiva při odstavu.
- Dostatečné a zásadám přirozeného chovu odpovídající zásobení vodou: miskové napáječky, průtokové množství 0,5–1 l/min, voda dobré kvality.
- Vodu a krmivo případně okyselit jablečným biooctem.
- Omezovat tlak choroboplodných zárodků vhodnými metodami čištění a organizace práce.
- Udržovat kotec v čistotě.
- Poskytnout zvířatům teplý odpočinkový prostor bez průvanu.

Náročný prostorový management a organizace připouštění

Třítýdenní rytmus odstavu

Základem by měl být pevný plán přemísťování. Podle něj se pak určuje harmonogram prací. Díky tomu lze efektivně využít pracovní dobu a odlehčit víkendům. Kromě termínů existujících u obvyklých systémů se stanovuje okamžik vytváření skupin.

Při skupinovém kojení je ideální třítýdenní rytmus odstavu. Aby mohla být dodržena minimální doba 40 dnů kojení, je nutné místo pro tři po sobě následující skupiny s kojícími prasnicemi.

Potřeba míst při skupinovém kojení má následující složení:

- porodní místa pro jednu skupinu,
- místa pro skupinové kojení pro dvě skupiny,
- místa pro odchov pro dvě skupiny.

Při plánování potřeby a využití prostorů musí být dostatečně započítány také časy na čištění stáje a na ponechání stáje v klidu.

Při skupinovém kojení panuje v porodní stáji přísný časový režim. Prasnice musí být převedeny do porodny alespoň pět dnů před vypočítaným termínem porodu. Bez hormonálního spuštění porodu může být rozptýl porodních termínů až osm dnů. Na čištění a dezinfekci pak zpravidla zůstanou jen dva dny (nikdy nedezinfikovat mokré kotce).

Prasnice jsou 14 dnů po porodu převedeny do kotce pro skupinové kojení.

Kotec pro skupinové kojení je obsazen 49 dnů. Týden je prázdný kvůli vyčištění.

Plán obsazení (viz schéma dole) ukazuje, jak jsou jednotlivá oddělení stáje obsazena. U tohoto příkladu je obsazení odchovny časově těsné. Aby mohlo být provedeno čištění a dezinfekce, musí selata opustit stáj dva dny před vlastním termínem.

U níže představeného prostorového programu je možné ponechat selata po odstavu ještě týden v kotci pro skupinové kojení. Ušetříme tím čas v odchovně a snížíme stres pro selata při odstavu.

Plán obsazení			
Počet produkčních prasnic	64 prasnic		
Velikost skupiny	8 prasnic		
Počet skupin	8 skupin		
Rytmus odstavu	21 dnů	3 týdny	
Nastájení před termínem porodu	5 dnů		
Maximální stáří selat při přechodu do stáje pro skupinové kojení	14 dnů		
Doba na přípravu, prázdná stáj	2 dny		
Časová potřeba – porodní kotec	21 dnů	3 týdny	
Doba kojení v kotci pro skupinové kojení	35 dnů		
Doba kojení celkem	49 dnů		
Selata zůstávající po odstavu v kotci pro skupinové kojení	5 dnů		
Doba na přípravu, prázdná stáj	2 dny		
Časová potřeba – kotec pro skupinové kojení	42 dnů	6 týdnů	
Odstavová hmotnost	14 kg		
Denní přírůstek	450 g		
Doba na přípravu	5 dnů		
Prodejní hmotnost	28 kg		
Časová potřeba – odchov selat	35 dnů	5 týdnů	
Doba obsazení připouštěcího centra	7 dnů	1 týden	
Doba obsazení – březí prasnice	107 dnů	15 týdnů	

Pozn.: Prodejní hmotnost myšlena v případě prodeje selat, nebo při přesunu do odchovu nebo výkrmu prasat

Prostorový program pro 64 produkčních prasnic

(při době kojení 49 dnů, osmi skupinách a skupinovém kojení)

Oblast	Místa	Rezerva	Celkem
Porodní kotce	8	6	14
Kotce pro skupinové kojení	16		16
Odchovná místa	160		200
Připouštěcí kotce	8	3	11
Čekací místa pro březí prasnice	40	6	46
Místa pro prasničky*	22		22

Pozn.: * při 35% obnově

Plán obsazení

Běh 1

Týden	Zvířata	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Porodní kotce oddělení 1	8											
Skupinové kojení oddělení 1	8											
Skupinové kojení oddělení 2	8											
Připouštěcí centrum	8											
Březí	40											
Odchovna oddělení 1	80											
Odchovna oddělení 2	80											

Prodloužená doba kojení

Doba kojení prodloužená na více než 49 dní má enormně pozitivní vliv na selata a v systému skupinového chovu ji lze realizovat snadněji než v nákladově intenzivních individuálních kotcích. Ze stavebního hlediska je však třeba pamatovat na to, že je nutné další oddělení pro skupinové kojení. Zato však při velmi dlouhé době kojení odpadá odchovna. Za těchto okolností se systém skupinového kojení stává opět zajímavým z hlediska ekonomiky práce a stavebních nákladů.

Hlavní překážkou doby kojení delší než 49 dnů je zvýšený výskyt laktální říje. Ta se však ve skupině bohužel neobjevuje dostatečně synchronně a také úspěšnost připuštění je jen průměrná. Z toho vyplývají různé termíny následujícího porodu. Skupiny se proto pravidelně rozpadají. Zamýšlené skupinové kojení nemůže být za tohoto předpokladu uskutečněno.

Kojení po dobu 49 dní ovšem funguje velmi dobře, neboť do tohoto období často spadá druhá říje a skupiny tak zůstanou zachovány.

Výzkumy ukázaly, že ani při delší době kojení nedochází k výraznému snižování hmotnosti prasnic a k vyššímu výskytu poranění struků.

Může být ve skupině kanec?

Kanec může být chován v kojící skupině, pokud se chová klidně a snášenlivě vůči selatům, umožňují to poměry ve stáji a i přes zmíněné problémy má být využita laktální říje. Kanec však má být do skupiny vpuštěn teprve tehdy, až prasnice vytvoří skupinu a uklidní se. Kanec potřebuje místo v kotci navíc a kromě toho také krmné místo odpovídající jeho tělesné velikosti. V případě přirozeného připuštění by na jednoho kance mělo připadat nanejvýš 15 prasnic.

Ve skupině kojících prasnic může být chován i kanec, jeho přítomnost podporuje laktální říji

S dobrým plánováním a kvalitním managementem k úspěchu

Skupinové kojení je náročnější na organizaci práce než individuální chov prasnic. Pro rozhodnutí je ovšem důležité, zda vedení podniku skutečně chce tento systém chovu a zda je mu sympatický.

Skupinové kojení je při optimálním provedení systémem, který vychází vstříc přirozeným potřebám prasat, zajišťuje vysokou užitkovost a produktivitu a může poskytnout výhody uváděné v této publikaci. Pro jeho úspěšnost je nezbytná souhra mnoha pro-

dukčních podmínek, jež jsou v publikaci zmiňovány. V jeho úspěšné realizaci hrají roli tyto body:

- Ve fázi plánování musí být identifikovány podnikuově individuální potenciály snížení či zvýšení nákladů. To se děje na pozadí velikosti stáda a podnikuově specifických stavebních a pracovních-ekonomických předpokladů.
- Při realizaci záleží především na přísném dodržování organizačních pravidel uvedených na stranách 6–8. K tomu přistupuje pečlivé pozorování při ošetřování zvířat a dobrý vztah mezi člověkem a zvířetem.

Průběh týdne:

Vytvoříme-li plán přemísťování zvířat, umožní nám to zachovávat stanovené provozní postupy a efektivně využívat pracovní dobu. Návrh týdenního plánu při třítydenním produkčním rytmu:

Pondělí

přemístit do stáje pro skupinové kojení a odchovny
čištění
inseminace,
kastrování
dávka železa

Úterý

inseminace
čištění

Středa

porod

Čtvrtek

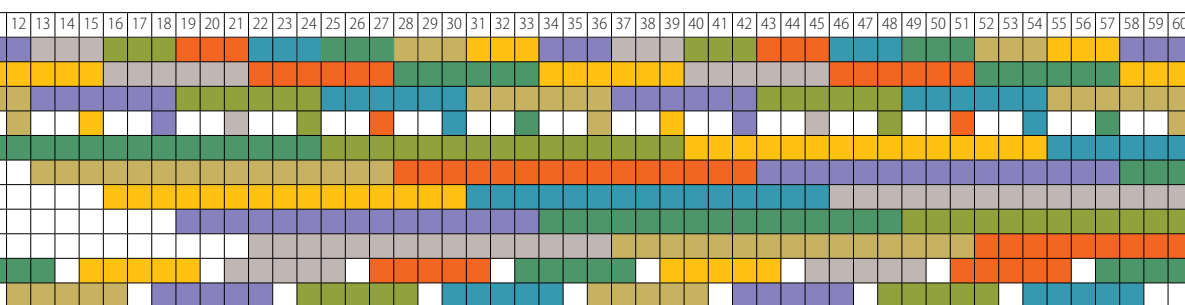
odstav
porod
očkování

Pátek

přemístit do porodny

Běh 2

Běh 3

Výzkumný projekt na pomoc ekologickým chovům prasat

**Omezení negativního
vlivu na ŽP při zlep-
šení zdraví, pohody a
výživy prasat v EZ.**

CORE organic II

Spolupracující výzkumné organizace:

C. Leeb &
G. Rudolph

University of Natural Resources
and Life Sciences, Vienna

A. Prunier Y.L. Dormand &
F. Vertes

AARHUS
UNIVERSITY
DEPARTMENT OF ANIMAL SCIENCE

T. Rousing & J. Soerensen

G. Illmann & J. Silerova

B. Früh &
M. Meier

S. Dippel

D. Boichichio

G. Butler &
S. Edwards

J. Urban &
P. Samsonova

E. Aubel

"ProPig" je projektem EU "ERA-net"
Core Organic II, který je financovaný
a koordinovaný jednotlivými členskými
státy. Délka 3 roky v letech 2011–14.

Web: <http://www.coreorganic2.org/> &
click 'research projects'

5 fází projektu ProPig:

1. Monitoring zdravotního stavu, welfare, výživy prasat a ekologických dopadů v 8 zemích EU.
2. Srovnání výsledků pro určení silných a slabých stránek různých systémů chovu.
3. Diskuse poznatků se zemědělci a poradenství pro dosažení co nejlepších výsledků v praxi.
4. Nová návštěva monitorovaných farem po roce a sledování zlepšení v praxi.
5. Sdílení poznatků s praxí a jinými výzkumníky.

Tiráž

Praktická příručka
Skupinové kojení selat v ekologickém
chovu prasat
Podle německého originálu
Gruppensäugen in der
Bioschweinehaltung

Vydal: Bioinstitut

Sazba: Profi Press, s. r. o.
Jana Masaryka 2559/56b, 120 00 Praha 2
www.agroweb.cz

Grafická úprava: Claudia Kirchgraber
(FiBL), Miroslav Polanka (Profi Press)

Na německém originále
Gruppensäugen in der
Bioschweinehaltung, vydaném v roce
2011 spolupracovali:

**Forschungsinstitut für biologischen
Landbau (FiBL)**

Bioland Beratung GmbH
Kompetenzzentrum Ökolandbau
Niedersachsen (KÖN)
dále spolupracovali:
Johann Heinrich von Thünen-Institut (vTI),
Budensinstitut für ländliche Räume,
Wald und Fischerei
Beratung Artgerechte Tierhaltung e.V. (BAT)
Veterinärmedizinische Universität
Wien (VUW)
Institut für biologische Landwirtschaft
und Biodiversität der Nutztiere (HBLFA
Raumberg-Gumpenstein)

Podpořeno Spolkovým ministerstvem
výživy, zemědělství a ochrany
spotřebitelů (BMELV) v rámci spolkového
programu pro ekologické zemědělství
(Bundesprogramm Ökologischer
Landbau; BÖL).

Autoři: Erhard Aubel (BAT),
Johannes Baumgartner (VUW), Ralf
Bussemas (vTI), Barbara Früh (FiBL),
Werner Hagmüller (HBLFA Raumberg-
Gumpenstein), Christel Simantke (BAT)

Překlad: Ing. Radomil Hradil
Odborná spolupráce: Ing. Tomáš Klejzar
Fotografie: Thomas Alföldi (FiBL): 7 (2);
Ralf Bussemas: 4 (1), 5, 6 (1), 8 (2);
Barbara Früh: 9 (2);
Werner Hagmüller: 2 (2), 9 (1);
Christine Leeb (BOKU): 12;
Christel Simantke: 1, 4 (2), 6 (2), 7 (1), 8
(1), 11; 2 (1).

Distribuce:
Bioinstitut, o. p. s.
Křížkovského 8, 771 47 Olomouc
tel.: 581 115 181
info@bioinstitut.cz, www.bioinstitut.cz

Tisk: H.R.G. spol. s r. o.

II. aktualizované vydání, 2012

ISBN 978-80-87371-15-2
© Bioinstitut

Předmětem projektu BÖL 03OE379 byl výzkum skupinového chovu prasnic se selaty v zemědělských podnicích v Německu, Rakousku a Švýcarsku, s cílem přenosu poznatků o faktorech úspěšnosti do praxe.

V projektu BÖL 07OE029 se prováděl srovnávací výzkum metody individuálního a skupinového chovu kojících prasnic v podmínkách ekologického zemědělství z hlediska chování, užitkovosti, zdravotního stavu a ztrát a z hlediska specifických ekonomických ukazatelů v pokusném podniku Institutu pro ekologické zemědělství při Institutu Johanna Heinricha von Thünen (vTI) v SRN.

